

SVOBODNA MISEL.

Glasilo slov. sekcije Svobodne Misli.

Uredništvo in upravništvo PRAGA-VINOGRADI, Češko.
Izhaja iokrat na leto in velja 2 K.

List k duhovništvu.

To je naslov spisu R. N. Tolstega, ki je izšel v brošuri po konfiskaciji v novem izdanju ter vzbudil v češki javnosti veliko pozornost. „List k duhovništvu“ je napisal Tolstoj l. 1902. V njem je povedal združeno svoje misli duhovništvu vseh veroizpovedanj. List velja vsem od papežev do kaplanov. Veliki mislec, ki s svojimi krasnimi idejami polni cel svet ter je po življenju in mišljenju kristjan v čistem pomenu besede — zato so njegova dela na indeksu — je povedal tu celo resnico duhovništvu v obraz. Povzamemo glavne misli: Tolstoj začne s sledečim nagovorom:

Kdorkoli ste: papeži, kardinali, škofje, superintendanti, duhovniki, pastori, ali kdorkoli in kakoršnihkoli cerkvenih veroizpovedanj, odložite za mali čas svoje prepričanje, da ste namreč vi, in ravno vi, pravi učenci Kristusa Boga, poklicani učiti njegov edino pravi nauk in pomislite, da prej nego ste papeži, kardinali, škofje, superintendanti etc. — ste pred vsem ljudje, t. j. tudi po vašem učenju bitja poslana od Boga na svet, da spolnite zakon njegov; bodite si tega svesti in pomislite, kaj delate?

1. Vsa veroizpovedanja (takozvana krščanska) naslanjajo svoj nauk na 12 členov ki jih je določil Nicejski zbor pred 1600 leti. Eni uče dobesedno, drugi zavijajo po svoje, a vsak trdi, da je njegovo edino pravo, edino zveličavno, češ da je njim sam bog razodel resnico. Resnica pa je samo ena.

2. Ljudje ljubijo resnico in jo hočejo imeti. Od boga razodeta resnica bi šla brez pritiska vsem ljudem v srce. Toda: „Od teh dob, odkar se je ustanovila družba, ki se ji pravi cerkev, so vaši predniki podajali to resnico z nasiljem. Predpisovali so to resnico in kaznovali ljudi, ki je niso priznavali. Milijoni in milijoni ljudij so bili mučeni, ubiti, sežgani, zato, ker niso verjeli.“ Druga sredstva so bile slike, sohe, cerkve. Najmočnejše sredstvo pa je, da se ta „resnica“ vbija v glavo človeku, ko že ne more presoditi in misliti — torej v šoli.

3. Glavno podlago torej tvori k tej resnici biblija. Cela ta historija o stvarjenju sveta etc. „je tuintna naivna, nedolžna a marsikje nenravna (n. pr. zvitost Jakoba, ljubljena božjega, krutosti Samsonove, Elija, Elizej) — je vrsta čudovitih dogodkov in strašnih zločinov, ki jih je storil židovski narod, njega vodje in bog sam.

To je „sveto“ pismo.

„Ko bi se cela historija starega in novega zakona razglasila kot bajka, bi se komaj odločil kak vzgojitelj, pripovedovati jo otrokom ali odrastlim, ko bi jih hotel kaj dobrega učiti. Ta bajka pa se podaja ljudem, nezmožnim razsodka, kot resnični popis sveta, njegovih zakonov, kot edino pravo sporočilo o prejšnjih ljudeh ter o tem kar je dobro in zlo, o podlagi božjih lastnostij in o dolžnostih človeka. Govori se o škodljivih knjigah! Ali je v kristjanskem svetu knjiga, ki je storila ljudem več škode kot strašno delo, ki se imenuje „Biblija“ ali „Rozodetje božje starega in novega zakona.“

4. „Kako škodo trpi razum človeka pri razlagi o starem in novem zakonu, ktereга vsebina je v sporu s sočasno vedo in z zdravim smislom ter npravnim čutom! . . .“ Za človeka, ki mu je bila v razum vtisnjena vera kot sveta resnica o stvarjenju sveta iz nič pred 6000 leti, o potopu, o Noetovi barki, ki je vase vzela vse zverine, o Trojici, o Adamovem grehu, o čistem spočetju, o Kristusovih čudežih, o odkupljenju ljudstva s smrtjo njegovo, so to zahteve razumu zapovedujoče, tak človek o resnici ne more biti prepričan. Ako je mogoče, da je Trojica in odkupljenje ljudstva s krvjo Kristovo, pa je mogoče vse in zahteve razuma nikogar ne morajo.“ „Tak človek se bo celo življenje bal vsega, kar bi ga razsvetlilo“. — „Tak človek je intelektualno bolan . . . Ne more biti branitelj tme in laži proti luči resnice.“

5. To je škoda na intelektu človeka. Še večja škoda pa je pravna propalost, ki sledi iz tega. „Vsak človek pride na svet z zavestjo svoje odvisnosti od tajnega vsegamočnega začetka, ki mu je dal življenje, z zavestjo svoje enakosti k vsem ljudem in ravnopravnosti vseh ljudij med seboj, z željo biti ljubljen od ljudij in ljubiti jih in s potrebo spopolnjevati se. A kaj mu vbijate vi? Mesto tajnega začetka, o katerem s spoštovanjem premišlja, mu pripovedujete o jeznem bogu, nepravičnem mučeniku ljudij. Pravite, da ljudje, niti narodi niso enakopravni, da ene ljubi bog, druge ne, eni so poklicani vladati, drugi poslušati. . . Mesto medsebojne ljubezni, ki je najsilnejša želja vsakega neskaženega človeka, mu govorite, da razmere ljudij, morajo sloneti na nasilju, na strahu in kazni, pravite, da smrtna kazen ni uboj, o vojski, da ni le od boga dopuščena, ampak zapovedana. Mesto spopolnjevanja, pravite da je rešitev v odkupljenju, da spopolnjevanje s svojimi silami je brez molitve, zakramentov in vere greh napuha, da svoje rešitve človek ne sme zaupati razumu, ampak cerkvi in temu, kar ona predpisuje.

6. 60 let je gledal Tolstoj obrate v ruski cerkvi in je zasledoval prepire v raznih obredih in preganjanje kmetov, ki niso bili pokorni cerkvi v njenem smislu. Vsako pojmovanje kristjanstva v njega pravem smislu se preganja. „Za moje dobe postaja ljudstvo nabožensko čim dalje surovejši. En del, večinoma žene, so udane stari veri, kot pred 600 leti, a brez kristjanskega duha,

ki je preje polnil njih življenje, drugi del, ki zna na pamet katekizem, je brezbožen. In vse to je delo duhovščine. „Tako je v Rusiji“, bodo rekli Evropejci, katoliki, protestantje. Mislim, da prav. Tako če ne še hujše, je med katoliki, z njih prepovedjo, čitati evangelij, s cerkvami device Marije, in med protestanti s slepo vero v črko biblije. Mislim, da se isto godi v celem kvazikristjanskem svetu v tej ali oni obliki.“

7. A ne samo to, da učenje cerkev, takozvana vera, intelektualno in нравno slabo upliva, najslabše je še to, da so ljudje, ki žive po naukih cerkve, neoziraje se na нравne zahteve, pričrčani, da žive krščansko. Ljudje bogatí, pritiskajo uboge, in duhovništvo blagoslovi bogastvo, da tudi ono dobi svoj delež. Duhovništvo blagoslovi vojsko, ko gre drugim jemati imetek in pobijati ljudi. „Vi ste otravili krščanstvo s svojimi nauki, tako da ljudje ne morejo najti drugega pravega kristjanstva, razun to, ki je skazeno s vašimi razlagami.“

8. „Tako je z ljudmi, ki pripoznavajo vaš nauk, ali poleg teh so še drugi ljudje, ki so se od njega osvobodili, takozvani neverci.“ Ti ljudje, čeprav žive po večini нравnejše življenje nego ljudje priznavajoči cerkvene nauke, pridejo pogosto do negiranja vsakega kristjanstva in naboženstva. Vzgojeni od mladosti v cerkvi in v njenih prevarah, so tako združili cerkev s krščanstvom, da ko zavržejo lažnive cerkvene nauke, zavržejo tudi kristjanstvo. To je vzrok prehoda v skrajni egoizem in materijalizem, k negiranju нравnih obveznostij. „Tako toraj na eni strani takozvani verni nabajajo opravičenje svojega slabega življenja v Vašem učenju, ki soglašá z vsemi, kristjanstvu nasprotnimi dejanji in razmerami, na drugi strani neverni zaidejo zaradi vašega učenja k negiranju vašega naboženstva, uničijo razliko med dobrim in zlim, uče nejednakost ljudij, egoizem, boj in pritisk slabotnih od silnih kot višjo človeku dostopno resnico.“ (Konec sledi.)

* * *

Náše razumništvo in religija.

Kaj je náše razumništvo, in kaj bi moralo biti? Plod našega nazadnjaškega srednjega šolstva in izobraževanja na visoki šoli v svobodi, za katero nam srednja šola ne dá nobene predpriprave, ker je náše srednje šolstvo vse prej, kakor priprava za svobodo, v katero kar čez noč pride visokošolec po maturi. Ne morem se tukaj spuščati v podrobno kritiko srednjega šolstva, kdor je kolikaj o istem predmetu premišljal, zpoznal je lahko, kako obsežno gradivo zahteva ista. Omeniti pa moram šamo, da bi z našim visokošolskim dijaštvom in z našo akademično izobraženo inteligenco bilo zelo slabo, če bi bila ista samo rezultat našega slabega srednjega šolstva in ne tudi rezultat samoizobrazbe na podlagi mnogih inicijativ, katere sprejme naš dijak v času svojih srednješolskih študij zunaj šole v družbi, v kateri živi, in v svojem berrilu, z eno besedo v svojem zasebnem življenju. Tedaj žal vplivi

v izvenšolskem življenju, ki pa je včasih zelo omejeno in brez-pomembno, imajo nalogo spolniti to, kar je šola pustila praznega, in popraviti to, kar je šola pokvarila. Zelo redke izjeme v celotnem starem sestavu so do gotove meje profesorji, ki podajo dijakom kako dobro inicijativo za samoizobrazbo, ki jo tudi sprejme dijak, če ni že od prej tako pokvarjen in otopljen, da nič dobrega več sprejeti ne more. Toda ti profesorji so redke izjeme, in žalibog dostikrat tudi dijaki, ki bi bili sprejemljivi za tako vspeh-bujanje na delo, ki se nahaja izven starega programa, so izjeme, tako da ta stvar v celoti komaj prihaja v poštev.

Za moralno vzgojo srednješolske mladine skrbi po starem šolskem sistemu na Avstrijskem izključno le katehet (v Ameriki, na Francoskem skrbijo za svoboden verski poduk stariši, na Nemškem stariši lahko z samo izjavo osvobodijo otroke verskega poduka v javnih šolah). Predstavitelj in *raison d'être* vsake morale je za našega srednješolca le katoliška vera in cerkev. Splošno znano dejstvo pa je, da izgubi povprečno že vsak petošolec vero. Bodisi izgubi vero v autoriteto katoliške cerkve ali pa tudi vero v osebnega boga in postane „ateist“. Ta razprava nima namena razlagati, kako pride srednjšolec do tega, da izgubi vero, kar je tudi zanimiv predmet, ki ga pustim za drugo priliko.

Vsak sam za se dobro ve, kako je prišlo do tega, toda ne-hote nam prihaja na misel važnejše vprašanje: kaj naj nadomesti izgubljeno vero? Ne sledi namreč iz tega že samo po sebi, da če se človek emancipira od katoliške religije, da ne potrebuje religije sploh, to se pravi opredelitve odnošaja svojega „jaz“ k vse-mirju ali pa kaki posebnosti ali abstrakciji ali zadnjega vzroka istega. Kaj naj nadomesti vero kot *raison d'être* morale? Ali naj sploh kratko malo vsako moralo zanikamo (najdoslednejši determinizem je ne zanikuje) in naj pripoznamo obstoj edno le družbi in njenim paragrafom ter eksekutivi istih v podobi orožnikov, vojakov in policije? In vendar moramo konstatirati dejstvo, da velik odstotek našega razumništva ne nadomesti izgubljene religije z ničemur in na tihem brez vsake kritike pripoznava „družabni red“, seveda tudi orožnike in policaje, čeprav pridejo isti za inteligenta šele na zadnjem mestu v poštev.

Dosti je takih ljudi, ki so zelo lahkomišljeno izgubili vero brez vsakega duševnega boja, posebno v najnovejšem času, ko je pri razumništvu že v modi, da mora biti vsak izobraženec brezverec. Tisti, ki iz tega motiva opustijo vero, imajo navadno v svojem srcu rezerviran še prav majhen, toda praktičen kotichek za zadnje uro in upanje, da bo „dobri bog“ v katerega za sedaj no-čejo verjeti, še tako vsmiljen, da bo dal grešniku na smrtni uri priliko, da se skesa. Poznam veliko takih ljudi med razumništvom in vsakdo jih v svoji najbližji okolici lahko najde dosti? Naše katoličane lahko potolažim z priznanjem dejstva, da so v resnici precej redki oni, ki so se popolnoma emancipirali od katoliške religije. Morebiti mi bo kdo očital, da sem nezadovoljen z našimi brezverci, čes da so še premalo brezverski. Nikakor ne, ravno na-robe, dovoljujem si trditev: kdor ni še popolnoma dozorel, da se

emancipira od vere, zahteva značajnost, da veruje še naprej, dokler se mu vse autoritete ne pokažejo tako absurdne, da jih mora opustiti.

Poglejmo nekoliko na takega inteligenta, ki nima nobene religije, ki si ni na jasnem, iz katerih motivov kaj dela, ki dela „kar tako iz navade“! Taki ljudje so prepričani, da imajo isto tako pravico kričati, da delujejo za narod in za napredne ideje, kakor ljudje, ki so si vstvarili svojo lastno religijo na podlagi lastnega aktivnega mišljenja, in ki se zavedajo motivov vsakega svojega čina na podlagi nazorov, ki jih niso pasivno sprejeli od nobene cerkve in od nobene avtoritete. „Za narod delati“ je pri nas v modi, in kateri inteligent si bo domneval, da se ne sme držati mode, torej Nekateri mislijo, da dovolj delajo za narod, ako se specializirajo v kaki stroki in potem kot uradniki ali strokovnjaki služijo državi, deželi, občinam ali zasebnim podjetjem, ki so za to tukaj, da delajo za narod. Na ta način dela za narod vsak poštar, izvošček in postrešček; ali razumništvo si razun tega prisvaja pravico, da se sme imenovati voditelj naroda v boju za obstanek in v napredovanju v kulturi. Drugi se ne zadovoljijo z tem, „delajo za narod“ tudi izven službe, za katero so navadno itak primerno plačani, „delujejo“ po različnih društvih, sklicujejo shode, pišejo v časnike boljše in slabše članke, zabavljajo, kjer se le da, vse za „narodov blagor“. Če pa nekoliko kritično pogledamo na celo to stvar, vidimo samo much ado about nothing, prazno slamo in veliko kričanja, same malenkostne osebnosti pod titulom „delo za narod“. Resničen vzrok pa leži v tem, ker pogrešamo vsako zvezo z na podlagi resnega premišljanja vstvarjenimi nazori, ki jih imenujemo religija, v tem, da se naš inteligent pogostoma nahaja še precej blizu one stopnje razvitka, ko človek ni bil človek v današnjem pomenu besede in ko je zelo rad posnemal vse, brez izjeme, brez kritike. Današnja masa bodisi inteligentna ali priprosto ljudstvo se še vedno slepo poprijema navad, ki jih vidi v svoji bližini, posebno mali narodi sprejemajo z največjo „ukaželnostjo“ navade drugih narodov. Da je temu tako, se lahko vsakdo prepriča, vprašajte samo svoje znance in prijatelje, zakaj pušiš, zakaj piješ alkohol, zakaj se držiš te ali one etiketne neumnosti, zakaj zagovarjaš z največjo navdušenostjo to ali ono konvencionalno laž? Zakaj pritrjuješ vsaki stari frazi, ne da bi kaj mislil pri tem? Zakaj hvališ brez kritike vse, kar je v navadi hvaliti, in grajaš, kar je v navadi grajati? i. t. d. Res je, samostojno presojati se ne nauči človek v nobeni naši šoli. Ravno nasprotno. Stari šolski sistem je razun topov, bajonetov in policijskih polumesecov najbolj trdna opora vseh starih predsodkov, dogem, starih navad in društvenega „reda“. Kaj pa bi se zgodilo z narodom, če se za sto let ne bi našla niti ena izjema tega pravila posnemanja, če se ne bi rodil niti eden individuum, kateri bi se vzdignil nad navadnega človeka, ki bi rekel: odi profanum vulgus? Kaj bi bilo z narodom, ako bi v dolgem času sicer bilo nekoliko takih individuov, toda tako malo, da bi jih masa ali vladajoči sistem prej zatrla, kakor bi isti prišli do vspešnega delovanja? In koliko takih „škodljivih“

in „nevarnih“ individuov uniči vladajoči sistem! Nekritična masa mu samo pomaga. Kaj reprezentira v narodu en tak individuum ali atom, ki stremi samo za tem, da postane in ostane kolikor mogoče podoben ljudem, ki ga obkrožajo? Če Marxovo načelo: „posameznik je ničla“, sploh kdaj velja, velja to za te tipične, šablonske individue, katerih je ogromna večina; ampak ne pozabimo, da sta dve ničli, tri, tisoč, milijon ničel vedno nič, in iz nič ni nič; samo še kristjanski bog zna iz nič svet vstvariti. Gorje narodu, čegar posamezniki so brez izjeme same ničle! Povdarjati moram, da naš inteligent z izobrazbo in vzgojo brez glave in repa nima že eo ipso, ker je inteligent, pravico trditi: „jaz nisem ničla“. Vsak „Gewohnheitsmensch“ je socialna ničla, v narodnogospodarskem oziru ima lahko vrednost neznatnega stroja.

Kdor hoče imeti neko socialno veljavo, mora imeti neko pozitivno etiko, ki je plod njegove lastne religije, vstvarjene na podlagi aktivnega duševnega dela. Značajan kristjan je v primeri z brezvercem, ki nima sploh nič načel, še vedno več vreden, ker ima nekaj pozitivnega, in ima svojo veljavo vsaj v milje, ki ni dozorel za nekaj bolj dovršenega, bolj logičnega kakor je ta ali ona cerkvena avtoritativna dogmatična vera. Koliko je med našim razumništvom brezvercev, ki se na noben način ne morejo emancipirati od avtoritet in dogem; razlika med njimi in vernimi katoličani je samo ta, da so verske dogme zamenjali z modnimi dogmami, ki pa jih manj razumejo, kakor verske, in cerkveno avtoriteto so zamenjali z avtoriteto društvenega bon-tona. Važna razlika pa je v tem, da cerkvene dogme in cerkvena moralna načela, tudi če se — kakor po navadi — samo polovično izvršujejo, zahtevajo več moralne sile, nego društvene navade in etiketni predpisi, ki so sami po sebi posebljenje udobnosti in zanikanje vsake razsodnosti vsaj ravno tako kakor cerkvene dogme.

Do takih nazorov o našem razumništvu mora priti vsakdo, kdor opazuje naše razumništvo dalj časa. Omenim naj iz svoje skušnje nekoliko slučajev. Iz nekega inteligenta sem izvelkel priznanje, da se boji misliti. Nekateri brezverci mi niso hoteli na noben način verjeti, da je mogoče, da kdo na smrtno uro ne bo poklical duhovnika. Zanimive stvari sem slišal od znancev; ob priliki, ko sem naznanil izstop iz cerkve; cerkev se lahko potolaži, da ji naši inteligentni ateisti niso nič posebno nevarni. Med tem pa moramo še vpoštevati, da sedanje slovensko dijaštvo in sploh mlado razumništvo še ni na slabem v primeri z onim pred 10—20 leti in v primeri z razumništvom nekaterih drugih avstrijskih narodov, tako da lahko upamo, da prirojena nadarjenost, ki v našem narodu nikakor ni redka, končno zmaga.

Zadnji čas je naše dijaštvo začelo precej skrbeti za samozobrazbo; posebno z sociologijo se naše visokošolsko dijaštvo začinja rado pečati. Sociologija je pri nas zadnja leta prišla v modo. Čul sem značilen pogovor v nekem akademičnem društvu med nekim članom in predavateljem istega večera; neki navdušeni narodni delavec dejal je predavatelju: „doma pridemo včasih v go-

stilni do živahne debate v tem predmetu (sociologija) in zaradi tega se moram precej dobro podkovati, da lahko v debato posežem, ne da bi se blamiral“. Z drugo besedo: pri nas je v modi sociologija, torej treba se je z njo pečati. Vprašal sem nekega narodnega kričača, zakaj se Ti na narodnem stališču, kake motive imaš za narodno stališče? Z tem vprašanjem sem spravil v neprijetno zadrego fanta, ki je že marsikaterega napadalca „brihtno zafirnil“. V tem primeru se tudi dobro pozna pomanjkanje religije; človek ne zna sam sebi dati računa za to, kar dela in kar govori. Pri taki polovični in enostranski izobrazbi, ki jo ima veliki del našega razumništva, se ni treba čuditi zagrizenosti politikov in sploh pristašev te ali one stranke, se ni treba čuditi da je naš inteligent tudi v politiki pogosto dogmatičen.

Slovenski dijak bi moral, čim prej je mogoče dobiti inicijativo, da bi si izgubljeno avtoritativno vero nadomestil z razumno kritično znanstveno religijo, z filozofičnimi nazori, ki jih je sam aktivno predelal, prebavil, preživel tako da jih lahko v svojem življenju izvaja in se po njih ravna.

Če gremo z narodnega stališča, ali prinese kaj pozitivnega svojemu narodu inteligent, ki je zgubil vero in je ni nadomestil, z ničemur ali pa z slabšo rečjo, kakor je bila ista? Katoličan si tolaži vest z odrešitvijo grehov, ki jo dobi od duhovnika, brezverec brez religije ali brez principov si more tolažiti vest edino z alkoholom, nikotinom, z trivijalnimi dovtipi po kavarnah in gostilnah in zraven z — „delom za narod“. Torej tisto malo pozitivne strani, ki jo ima katoliška vera, hoče nadomestiti z popolnoma negativnimi činitelji. Ali morejo taki ljudje vživati pri ljudstvu kak ugled in zaupanje? Ni se torej čuditi, da naša napredna inteligenca ne more z svojo negativnostjo pridobiti našega ljudstva, ker mu duhovnik prinese vendar vsaj nekaj pozitivnega — duševno tolažbo, in ga z tem pridobi za se. Naši duhovniki znajo sicer izvrstno: Wasser prädigen und Wein trinken, in temu dejstvu edino se imajo pripisati vse pridobitve naprednega inteligence pri kmetih. Če bi pa vzel na dnevni red še makiavelizem (ali kar je isto jezuitizem) pri političnih agitacijah bi se prišlo tudi do prav zanimivih rezultatov, toda to ne spada v okvir te razprave.

Nikoli bi ne smela naša društva, ki imajo izobraževalni namen, religijo prezirati ali podcenjevati, češ da je „religija privatna stvar“. Kar se tiče svetovnega naziranja, ne smemo nobenemu odrekati svobode, ali inicijativo za premišljevanje mora dati svojim članom vsako društvo z izobraževalnim programom.

Zanimivo je dejstvo, da vsaka vera posebno pa v svoji prvotni, nepokvarjeni obliki določa tudi to, kaj naj človek je, kaj naj pije kako naj se koplje, oblači, telovadi, sploh skrbi za higijeno iz tega dejstva sledijo še prav zanimive konsekvence, toda sedaj pogledjmo samo na to, s čem si nadomesti to dobro stran religije (ki pa je žalibog pri kristjanskih verah skoraj popolnoma za prakso izgubljena) brezverec. Ta si ne da več predpisovati od nobene vere, kaj naj je, kaj naj pije i. t. d. da si predpisovati od zdravnika.

v tem je gotovo že korak naprej. Mistično skritega par tisoč let starega avtoritativnega zdravnika si nadomesti z živim zdravnikom, ki ga zdravi z kakor kabala skrivnostno umetnostjo — za laika. Korak naprej smo naredili, toda ne popolen korak, staro avtoriteto smo zamenjali z novo. Če naš dijak mora „prebavljati“ toliko množino popolnoma nepotrebnih znanosti, za kaj se ne bi izobrazil vsaj splošno v higieničnem oziru? Ne morem si misliti, da ta predmet ne bi zanimal vsakega mladega inteligenta, če ni že tako zastrupljen, da ga zanimajo le trivijalni neslani gostilniški in kavarnarski dovtipi; torej zlo tiči v tem, da je za našega dijaka premalo inicijative, nemarnosti v tem oziru, skoraj razumeti ne morem. Zelo zanimiva so reformna stremjenja v medicinskih vedah (dosti krat prihajajo od laikov), po katerih se skušajo iste temeljito izboljšati, in odstraniti iz njih srednjeveške dogme in postaviti na stališče moderne prirodne vede, ter vporabiti praktično konsekvence istih, in jih tudi popularizirati.

Iz istega področja omenim še na kratko, da je gibanje proti alkoholu tudi pobralo prav skromno število naših inteligentov, med njimi nekaj dijakov — za prvi začetek vendar dosti zadovoljujoče število. Značilno za našo inteligenco je tukaj, da so ravno duhovniki prinesli iz sveta to koristno gibanje, četudi se isto ne strinja prav posebno z načeli današnjega katolicizma, naši voditelji v tem gibanju so hitro uvideli, da se stališča vere nič ne opravijo, in postavili so se na stališče znanosti. Naš napreden inteligent ne sme prezirati tega gibanja, najmanj pa iz tega razloga, ker so ga katoličani k nam prinesli, ravno žalostno znamenje za našo napredno inteligenco je, da ga je katoliška v tem oziru prehitela.

Kristjan se drži reka „ne skrbite kaj bodele jedli in kaj bodele pili“; toda tega reka se držijo tudi z malimi izjemami vsi naši napredni inteligenti. Profesor Masaryk je v nekem javnem predavanju: „o alkoholu z etičnega stališča“ rekel naslednje: „moderna veda se začenja pečati z tem, da se začnemo zanimati za to, kaj jemo in kaj pijemo in z drugimi takimi na videz malenkostnimi stvarmi.“ Ali je v krajih, kjer se veliko pridiga, zato morala na višji stopnji? Poglejmo pa v kraje, kjer se najmanj alkohola zavžije in kjer se največ za telesno vzgojo pazi na Švedskem in Norveškem, tukaj je tudi morala na najvišji stopnji, socialne rane današnjega časa se najmanj poznajo, in največ veselja za delo je tukaj — z eno besedo najsrečnejši narod. Kako opravičen je Büchnerjev rek: človek je to, kar je in pije!

Kaj je naš ideal slovenskega inteligenta? Človek, ki pozna dobro svoj narod in njegove potrebe, in ki ga vodi po najbližjem potu k sreči in mu pomaga s svetom v moralnem in materialnem oziru. Kako bo pomagal svojemu narodu človek, ki komaj zadovolji svoje materialne potrebe, vse svoje duševne potrebe pa nadomesti z alkoholom in z domišljijo, da pri tem dela za narod. Kako bo pomagal svojemu narodu človek, ki sam sebi ne more pomagati? Neki nemški vseučeliščni profesor se je pritožil približno tako le: naše šole nam vzgajajo juriste, zdravnike, profesorje, uradnike, ne vzgajajo nam pa ljudi. Jaz bi rekel, vzgajajo nam

niče v socialnem oziru, nam pa je treba ljudi. Torej praktične filozofične izobrazbe nam je treba, ampak ne zaradi tega, ker je to mogoče v modi pri nas, ampak življenska inicijativa mora sama človeka do tega pripeljati.

Mal narod smo, toda nič ne de; mal narod, ki ima dosti vrednih ljudi, je več vreden, ko veliki, ki obstoja iz samih socialnih ničel. Slovensko dijaštvo naj torej vporabi več časa na samoizobrazbo in samovzgojo in naj manj časa potrati po gostilnah, kavarnah, z čitanjem šund-literature, v frazarskem trivijalnem „društvenem“ življenju, pod tem pogojem nam bo vsak vspeh zagotovljen, in šele z naprednim življenjem si pridobimo pravico imenovati se napredne.

Nekaj o čudežih.

Vera v čudeže je prastara. Čudeži so se godili oziroma bolje rečeno, čudeže so delali že svečeniki starih budistov, Perzijanov, Egipčanov, Grkov in Rimljanov. Gosteje pa so se začeli vsipati čudeži posebno v prvih stoletjih kristjanstva in dalje do temnega srednjega veka.

Ko je kristjanstvo pognalo prve kali, tedaj je privzelo od poganstva vse, kar se mu je prilegalo n. pr. obrede: procesije, kadila in obenem tudi čudeže, katerih so imeli pogani v izobilju. In tako se se začeli goditi čudeži tudi v cerkvi kristjanski.

Toda, kaj pa s poganskimi čudeži, ki so se godili še vedno, kašno stališče naj zavzame cerkev proti njim? Sv. Avguštin jih naravnost priznava. Razume se pa, da so se čudeži poganski pripisovali hudiču, med tem ko so se kristjanski čudeži godili s pomočjo boga in njegovih izvoljencev. Učilo se je tudi, da bog pripusti tudi hudiču včasih narediti čudež, da s tem skuša vernost ljudstva. Pozneje pa, ko je cerkev dospela k večji moči, je proglašila poganske čudeže naravnost za gole bajke.

Da je kristjanstvo tudi čudeže vsprejelo, je imelo vzrokov več ko dovolj, ako se je hotelo razširiti in obvladati ogromne vrste nevednega ljudstva. Že poganski Cicero je dokazoval, da čudežev sploh ni; vendar pa pravi, naj se pusti svečenikom delati čudeže, ker baje temu ljudstvo verjame in ker je to v interesu države. Zato so tudi božji namestniki segli po čudežih, da so laglje držali nevedne ljudi na uzdi.

Kakšni pa so pravzaprav čudeži, o katerih se pišejo cele knjige, ki se vbijajo že od mladih nog vernemu kristjanu v glavo, s katerimi se straši brezbožne, nepokorne, kakšni so ti čudeži, ki obetajo darove božje, božjo milost, zdravje in srečo, kakšni so ti čudeži, v katere zaupno verje naš dobri toda lahkoverni kmetič, in od katerih čaka na sto in sto zapeljanih in nevednih pomoči in rešitve v stiskah in nadlogah?

Srečen slučaj se proglašuje za čudež, kjer bi pa še to ne zadostovalo, se pridavajo k temu še razne dogodbice in tako da

na vsezadnje čudež vendar lepo izgleda. Čez sto let pa so vse te dogodbe gola resnica in čudež je tu.

Dandanes se dado skoro vsi čudeži razložiti naravnim potom posebno s pomočjo, magnetizma, hipnotizma, sugestije itd. (tako se dado razjasniti Kristove rane na rokah in nogah sv. Frančiška) in kar se je prej razglašalo za čudež, je danes najnavadnejši naravni zakon. Tisto malo število čudežev pa, katere današnja veda še ne zna popolnoma razložiti, ne smemo slepo imeti za čudeže, ampak priznajmo raje odkrito, da v dotičnih strokah veda še ni popolnoma napredovala, da jih pa gotovo raztolmači v bližnji bodočnosti.

Toda čudeži se negode povsod, ampak samo na nekaterih mestih, tudi svetniki niso vsi enako „močni“. Za to je naravno, da so nastala tudi razna božja pota, kjer se baje milost božja deli v večji meri. Nastale so razne Marije: zamorska, lurška, zaplaška, lušarska, na Brezjah itd., vse te Marije seveda tekmujejo med seboj, in naša kmetica ve dobro, katera božja pot, katera Marija in koji svetnik je v gotovih slučajih najboljši. Zato tudi vedno dobro premisli, predno se enemu ali drugemu zaobljubi.

Ne smemo pa misliti, da se gode čudeži samo na naših božjih potih, da samo naše sohe in figure pomagajo. Enake čudotvornike so poznali tudi stari narodi. Že stari Grki so imeli božja pota, kjer se je zdravilo s hipnotičnim uspavanjem. Eventualni uspeh se je tudi pri njih pripisoval višji, božji moči.

In ako dandanes pripisuje cerkev posebne lastnosti svetnikom kakor: ta je pomočnik zoper glavobol, drugi zoper krč, ta za oči, oni zoper trganje, drugi je zopet varuh živine itd., ako se tedaj naš kmet v imenovanih slučajih obrača na razne svetnike, ako priporoča govedo in svinje sv. Antonu, ni to nič novega.

Tudi to ni nič novega, da prinaša kmet tem svetnikom razne darove: kokoši, jajca, žito, voščene podobe itd.

Vse to so poznali že stari narodi. Za pomoč v raznih nadlogah so se Grki obračali na Jupitra, Asklepija, Apolona, Dijano, Herakleja etc. Darovali in prinašali so jim darila, katere so seveda pospravili kakor dandanes — svečeniki. Vendar bogovi so bili darovalcem vseeno hvaležni in delali so čudeže, ozdravljali, kaznovali itd. Zato pa najdemo tudi pri starih narodih zahvalne deske v svetiščih, kakor dandanes po naših cerkvah.

Ker pa imamo toliko božjih potov ni čudo, da se zgodi čudež, da se najdejo od enega svetnika več enakih telesnih udov, da se brani Marijino mleko ali pa še celo prst sv. Duha.

Tako hranijo n. pr., kakor trdijo duhovni sami, dve prave roke sv. Blaža v Marateji, dve v Rimu, dve v Milanu, dve v Capui, dve v Parizu, dve v Compostelli, dve v Diligennu, dve v Biennu in dve v Marsilji. Povsod so roke prave in povsod se gode čudeži na njimi.

Istolako imajo pravo glavo sv. Frančiška s Paole v mestih: Paola, Plessis, Tour, Pariz, Aix, Neapolj, Janov, Madrid, Malaga, Barcelona in Rim.

Največja čudotvornica pa je Marija. Saj se je že koj pri njenem početju zgodil čudež, kajti spočela je kot devica in ostala je devica tudi po porodu. Papež Pij IX. je proglasil to za dogma, katerega mora vsak kristjan verjeti. Seveda je to velik čudež, ki ne gre vsakemu v glavo, toda čujmo zagovornika Cirila: Ako so iz Devkalijonovega kamenja nastali ljudje, ako je Minerva skočila iz glave Jupitrove, ali je tedaj nemogoče, da bi bil rojen sin z deviškega telesa! Justin pa navaja primer Dijane, katero je Jupiter „obsenčil“ v podobi zlatega dežja, da je spočela sina.

Taki in podobni so ti čudeži v katere mora verni kristjan verovati. Smešno — toda resnično!

Napreden in izobražen človek takim budalostim seveda ne verjame, pač se slepé s tem nevedni sloji, posebno lahkoverno kmečko ljudstvo.

Pa še nekaj.

V starem veku in starih časih so se godili čudeži vedno in pri vsaki priložnosti, in človek je bil obkoljen od samih čudežev. Čim bolj pa gremo naprej, tem manj čudežev se godi. V starih dobah, ko so bili ljudje še nevedni, so bili čudeži na dnevnem redu in poceni, danes pa, ko je veda napredovala, so čudeži vedno bolj redki. Kjer so bolj najivni in nevedni ljudje, tam je več čudežev. Zakaj se čudeži ne gode v Ameriki, na Angleškem ali pa na Nemškem, ampak samo v misijonskih krajih Afrike, na Španskem, v obubožanih krajih Italije, v klerikalnih Lurdih in pa pri nas?

Zakaj se čudeži boje vede, znanosti, javnosti, zakaj so vedno bolj redki? Zakaj ljubi bog ne pomaga današnjim dušnim pastirjem, kakor v starih časih s čudeži, zakaj ne kaznuje brezvercev in svojih zaničevalcev?

Zakaj pišejo knjige o čudežih in hočejo z vso silo prepričati ljudstvo o čudežih? Čemu toliko pisarenja in truda z razlaganjem in brezuspešnim učenjem, naj raje naredo čudež, če ga pa sami ne znajo, naj ga pa izprosijo od boga, in vse bo verjelo!

Kitajski barbarizen.

Kako je rumeno pleme manj vredno, kot mi beli, in kako krvavo bi bilo potreba poslati zopet nadnje vojne ladije in kristjanske misjonarje, dokazuje pač najsijajnejše odredba kitajskega cesarja od dne 21. listopada lan. leta, s katero se prepoveduje po celem Kitajskem vživanje opija. Tekom desetih let se mora po celem cesarstvu prenehati z gojitvijo maka in vživanjem opija sploh. Kadilcev opija je na Kitajskem 30—40% prebivalstva. Od teh morajo prestati s tem učitelji, dijaki, vojaki ter mornarji tekom treh mesecev, uradniki tekom šestih mesecev, od ostalega prebivalstva morajo kadilci vsako leto za 20% opija manje pokaditi. Vsakega kadilca zapišejo v javni zapisnik. Opijske beznice zapro vse čez šest mesecev, prodajalnice opija se bo nadzorovalo, da bodo v gori naznačenem

razmerju zmanjševale množino blaga. Kdor bi se ne ravnal po tem ukazu, ga spode iz državne službe, mu vzamejo vse časti, obsojijo na globe, zaplenijo premoženje, javno razglase imena. K temu razglasu naj pripomnimo, da je na Kitajskem okrog 400 milijonov ljudi, toliko kot v celi Evropi. Vsled gorenjega ukaza si torej vzgoje Kitajci tekem 20 let rod, ki bo močnejši za 150 milijonov ljudi, ki so sedaj vsled opija zgubljeni. Ko se začno ti trezni ljudje, ki ne potrebujejo kot vegetarci, za svoj obstanek mesa, ko ne bodo uživali žganih pijač, vsipati na Evropo in Ameriko, ali ne bo to hujše, kot so bili njih napadi za starih časov Kublajkana?

V Evropi seve še nismo „hvalabogu“ tako barbarski, kot so tile poganski Mongoli. Le pomislimo, po Evropi naenkrat prepovedati in uživati opojne pijače, katerih se popije na leto samo v Avstriji za 1500 milijonov, na Češkem za 200, in na Kranjskem za 20 milijonov! Kaj pa bi delali obrtniki, gostilničarji, če bi ne smeli prodajati tega božjega daru, če bi morali iti nazaj na polje pridelovati kruh, katerega imamo vsak dan več na preostajanje. Kam pa bi šli potem Kranjci z 20 milijoni letnih prihrankov, saj je že danes toliko dohodkov v zemlji, da jih ljudje ne morejo drugače porabiti, kot z organiziranimi izleti v Ameriko! Kaj bi delala naša narodna navdušenost po veselicah, kaj naši kmetje z 5 milijoni letnega primankljaja, če bi jih 20 prihranili! Kdo naj bi se potem še zanašal na boga in vlado? In vmislite se v ta neumni položaj, če bi morali tekem treh mescev prestatii pijančevati dijaki, kdo bi deloval za narod, kdo bi obiskoval bodoče slovensko vsenčilišče; če bi ne pijančevali vojaki, kdo bi potem zapeljeval ženske in na vojski ter v stávkah moril ljudi; če bi se odpustilo iz služb uradnike, če bi prenehali piti v 6 mescih, kdo bi pa še vodil upravo itd. itd. Če bi ne nehali pitja naše „dobro in verno ljudstvo“ kdo bo pa surov in neizobražen. Če bi se prepovedalo tako radikalno vsakoršno vživanje opojnin, kam pa pridemo z moralo, vsaj „edina zaščitnica morale, edino zveličavna“ celo svoje najsvetejše daritve ne more opraviti — brez alkohola!

Torej dobro, da ne vlada v Evropi barbarski kitajski cesar. Kdor misli, da pretiravamo, naj pomisli tole: Kranjska je po veliki večini poljedeljska. Za 20 milijonov opojnih pijač se popije, torej popije to bodisi kmet ali pa ostali stanovi. Če bi kmet ne pil, bi ne imel po 5 milijonov izgube v svojem gospodarstvu, temveč bi jih mu še 15 milijonov ostalo. Če pa popije ta denar razumništvo, kaj bi se ne moglo z 20 milijoni letnih prihrankov vse ono izpeljati v enem letu, kar že 50 let „zahtevamo“ od raznih vlad, šole od enorazrednic do vseučilišča, umetniške galerije, socialne preosnove itd. Ker se vživanje alkohola širi, moremo mirno računati, če vzamemo v ozir samo uradno številko o tem konsumu za Kranjsko, da bi si Slovenci tekem $\frac{1}{4}$ stoletja, v eni generaciji, samo čistega denarja, računano brez obresti, prihranili vsaj 500.000.000, to je pol milijarde, ne vpoštevaje dobrih učinkov vsled odstranjenja neprecenljivih škod, ki se jih trpi vsled pitja na zdravju, uravnosti, ročnosti itd.

Popolnoma resno torej vprašamo: kdo je bolj barbarski, mi ali Kitajci? Kdo ima večjo bodočnost, slovanski zašnopšani kmet, če se ne spremeni, ali trezno mongolsko pleme, če izvede gori omenjeni načrt?

Komur bi se zdelo to vprašanje smešno, naj skuša odgovoriti na to vprašanje: Ali bi moglo naše ljudstvo tekmovati, če bi se spomnili tovarnarji, ki so pri nas vsi nemški, in pa veleposestniki, ter pripeljali namesto naših delavcev v tovarne in na polje kitajske kulije? Ze laških zidarjev ni mogoče izpodriniti, ali bo naš žgajnar izpodrinil Kitajca, ki ima dosti pest riža in dela za 20 vin. na dan? In ali je ta možnost le fantazija? Ni, ker vsled prometnih sredstev danes prostorna oddaljenost sploh ne pride več v poštev, a v najbližjem sosedstvu, na Ogrskem so pri poslednji stavki poljedelskih delavcev grozili veleposestniki, da si dajo pripeljati 50.000 kitajskih delavcev.

To vsem v premislek, ki menijo, da je vprašanje morale in higijene samo za pilharje. Ker „Svobodna Misel“ ni tu mogoče za „farško gonjo“, temveč napoveduje boj v s e m p r e d s o d k o m, in naj se skrivajo še v taki obliki, bomo vedno in vedno opozarjali na veliki pomen, ki ga ima za napredek to, da si svobodomisleci razvijejo izvedljivo, na naravne zakone se opirajočo npravnost. To svojo trditev kar takoj podkrepimo s sledečimi podatki. Češko Sokolstvo je zadujih ne celih 10 let nabralo 80.000 kron za sokolska društva v ponemčenem ali ogozrenem ozemlju. Daljših 300.000 kron je dalo za ostala narodna podjetja in splošno koristne naprave Vstanovilo je do 100 knjižnic z več kot 15.000 zvezkov v gori omenjenem ponemčenem ozemlju. Tekom teh let je priredilo okrog šestnajst tisoč predavanj, in čez 10.000 obrtnih in rokodelskih učencev se brezplačno vzgaja v telovadnicah.

To je pač dokaz o pomenu in vspehih npravstvene in higijenične vzgoje, proti kateremu ni ugovora. Pomislimo si, da je Sokolov med 6 milijoni Čehov le okrog 60.000. Kake ogromne svote bi imel narod v svojem gospodarstvu med dohodki, če bi vsi njegovi posamezniki ne samo telovadili, temveč tudi v vsakem drugem oziru živeli higijenično in npravno. A vse to ni prav nič odvisno od vlad in boga, to lahko izvede vsak posameznik samostojno in neodvisno od vsakogar. Ta vprašanja nam jasno kažejo, da malih narodov sploh ni, če narodi sami nočejo taki ostati.

Iz pisem naših somišljenikov.

Iz sreca pozdravljam Vaš program in Vaše delo, ki bo oživotvorilo ideje, v programu zasnovane! „Čitateljstvo naj se navadi misliti.“ Največja ovira na poti k prosveti je dejstvo, da je tako malo samostalno izobraženih. Kot učitelja me uči izkušnja, da je napredku v šoli pridobljeno do malega vse, ako znamo privedi učence k samostalnosti v mišljenju. Naloga S. M. je vsestransko težka, a cilj je prelep! Napredni krogi duševnih proletarcev Vam kličejo: „Vaš cilj je naš cilj! Preko predsodkov, preko teme k resnici in luči!“

Ker je po mojih mislih edina prava zadovoljnost za človeka v popolnem brezverstvu (po navadnem pomenu te besede), v nesposobnosti sploh kaj verjeti, kar ne moremo uvidevati, bom zase vedni naročnik vašega lista ter izjavljam, da ste mi z njim prav veliko veselje naredili. — — — — — Le pogumno naprej, so še ljudje, ki si hočejo ohraniti najplemenitejšo svobodo duševno in tisti bodo gotovo vsi naročniki.

* * *

— — — — Takrat se je vzbudila v meni misel, kedaj da dobimo tudi mi, kedaj začne neki tudi pri nas jednak list blagonosno delovanje? Obupal sem bil skoro — pa ne radi duhovniške komandé, ampak, ker je naše intelligence — ki hoče biti liberalna — dobrih 99% nedovzetnih za resno proučevanje svobodnih načel. Pa kaj hočemo od ljudij, ki pravijo: mi smo le nasprotniki klerikalizma, to se reče, protestujemo, da bi se vlačilo katolicizem, vero v javnost, v politiko. Ti ljudje — odkrito povedano — sami ne vedo, kaj pravzaprav hočejo, ali pa ne povedo tega, kar mislijo. Od ljudij takšne baže „Svob. Misel ne more pričakovati posebne podpore ni gmotne, kaj še le moralne. — — — — —

* * *

Pa otroku treba podati pred vsem telesne hrane — brez gmotne podpore, brez naročnikov ne pojde. Kar se drugih tiče — ni moja stvar, a v svojem kraju se čutim nekako poklicanega pridobiti listu naročnikov. — —

* * *

— — — — Prebil sem sam hude notranje boje preden sem si nekako uredil svoje verske nazore ter si vsaj v nekoliko pojasnil svoje razmerje do večnosti, neskončnosti, boga itd. — — — — V tem življenju je veden boj in hrepenenje po resnici. V tem oziru je toraj gibanje Svobodne Misli gotovo upravičeno in hvalevredno — — — — —

Zakaj bi ne mogli biti milijoni, kar je bil eden?

Wordsworth.

*

Skusiti mora človek sam, ne pa obstati na tem, kar pravi Aristotel.

Komenský.

*

Priroda je bajka, ki iz nje kipi pravni nauk . . . Dočim se nje moč ponuja roki človeka, in odkriva zakone ujevovi znanosti, prigovarja nje krasota njegovemu okusu, izrazitosti in čutu . . .

*

Mnogo je silnega, nič ni silnejšega od človeka. *Sofokles.*

*

Ljudje so sestavljeni iz sil: Smo magnetične igle v železni zemljekrogli. Imamo ključé k vsem dverim. Vsi smo iznajditelji, vsak gre na pot do iznajdb po svoji lastni mapi. Svet je sama dver, sama priložnost, sama kljukica, ki čaka vdarca. . .

Emerson.

*

Ljudje postajajo plemeniti z npravnostjo in z duhom. Ta dva življa se vedno spoznavata, nagibata se drug k drugemu, dokler se ne snideta v človeku, ki hoče postati res velik.

*

Samo ta zmaguje, ki veruje, da zmaga. Svet pripada energičnemu človeku. . . Vsi vspani so zmage dobrega mozga in hrabrega srca, svet pripada energičnemu in modremu človeku.

*

Podlaga izobrazbe, kakor značaja, je navsezadnje нравni čut. To je vir sile, ki večno vzdržuje svojo svežost in črpa dobiček iz vsakega novega pojava na polji vede. *Emerson.*

V loretanski cerkvi na Hradčanih v Pragi imajo velik cerkven zaklad. Največ je med temi stvarmi vredna monštranca, ki je posejana z 6580 demanti. Kristus je sicer dejal, da njegovo kraljestvo ni od tega sveta, toda delal je račun brez krčmarja, saj duhovnik vendar mora biti „živ“.

Slovenskim ženijem in talentom v album. Znani iznajditelj Edison v Ameriki, ki je v mladosti prodajal po vlakih pomaranče, časopise in smodke, je s svojimi iznajdbami zaslužil čez 1000 milijonov kron premoženja. Z njim je na pariški vsesvetovni razstavi govoril nekoč inženir, ki mu je med drugim dejal — ženij. Edison je smeje odgovoril: „Besedo ženij, kot me imenujete, si razlagam s svojo najboljšo razkrojbo približno takole: 2°/_o ženija in 98°/_o trdega dela in vztrajnosti.“ Pri Slovencih je pa navadno narobe. —

Blagodejni kulturni vpliv države na polju higijene in socialnosti. Avstrijski uradi morajo l. 1907 tako gospodariti in skrbeti, da dobi finančno ministerstvo po svojem proračunu sledeče svote: tobaka se mora pokaditi za 236,259.000 kron, alkohola so mora popiti toliko, da bodo znašali davki za žganje letos 87,000.000 kron, davki za pivo in vino 89,070.000 kron, javnih dražb mora biti toliko, da bo imela država od njih 2,030.000 kron dohodkov a državna loterija bo izmuznila neizobraženim ljudem iz žepa 30,540.160 kron. Potem pa reci kdo, da ljudje ne lažejo, ko se pritožujejo, da so slabi časi. Saj se denar meče ven kar v stomiljonih!

Prvi dan je bog vstvaril svetlobo, četrty dan pa še le solnce, luno in zvezde. Predstavite si torej, dragi čitatelji, otroka, kateremu vbija veroučitelj v glavo tak nesmisel: otrok spozna nekega dne — kar gotovo ni težko spoznati, ker to je jasno vsakemu normalnemu človeku — da solnce sveti, da svetloba prihaja od solnea in da ravno ta soločna svetloba dela dan — naenkrat pa se domisli, da se mu je pri verouku vedno zabičavalo, da je bila svetloba prej vstvarjena kot solnce in da „je bil večer in jutro — prvi dan“ i. t. d. prej kot pa je svetilo solnce; nadalje se domisli, da bi bil to zelo velik greh, ko bi se temu ne verovalo. Gotovo se bo bal tak otrok misliti.

Tu imate pač jasen dokaz, da je nujna potreba, da se duhovnika odstrani iz šole in se mu vzame sploh vsak vpliv na kako

vzgojo, ker to je v največjem interesu današnje družbe. Namen šolske vzgoje je navajati mladino predvsem k temu, da samostojno misli, da si razvija svoj razum naravno in svobodno. Duhovniki pa naj gredo s svojimi bajkami in nesmisli, kamor hočejo. Vendar morajo sami uvideti že enkrat, kako so brezpotrebni, da naravnost zelo škodljiv element v sedanji žloveški družbi. S svojimi nauki vedoma navajajo ljudi k nemišljenju, k zavisnosti na tuje misli, k pasivnosti in hinavščini. Silijo ljudi, da morajo verovati v nesmisle. Predvsem pa so duhovniki kot veroučitelji naravnost ubijalci razvijajočega se otroškega razuma.

V kratkem počnemo izdajati svetovno slavno delo Havlička Borovskega: „Krst sv. Vladimira“ s slikami kot prilogo S. M.

Strelovod je boljša obramba, kot pa molitev in zaupanje na boga! V tem smislu je pisal 11. aprila 1906 časopis „Čech“, glavno glasilo čeških klerikalcev. Ko piše, da naj bi se na vseh javnih poslopih, kakor na šolah, cerkvah i. t. d. napravilo strelovode, pride do sledečega znamenitega priznanja: „Ko se na pr. popoldne v šoli poučuje in je tam zbranih mnogo otrok z učiteljem, nastane nevihta, otroci se boje. Naravno! Učitelj jih ne more umiriti, čeprav(!!) jim pojasnuje, da molitev in zaupanje na Boga strah zmanjšuje. O strelovodu jim ne more reči nič nazornega, ker ga ni niti na šoli in sploh v celi vasi ni“. . . Toraj z drugimi besedami: kaj pomaga učitelju tolažiti otroke, boječe se nevihte, z božjo obrambo, če jim ne more reči: Otroci, ne bojte se, saj imamo vendar na šoli strelovod!

Tisti duhovnik, ki je napisal to poročilo za „Čecha“, niti mislil ni, kak vdarec je zadal s tem celemu učenju svoje cerkve o božji pomoči in verski vzgoji sploh! V. M.

Nauki, s katerim danes vpliva duhovščina na ljudstvo, so vse nekaj drugega kot pa pravi krščanski nauki v smislu prvotnega Jezusovega učenja. Navesti hočem za ta slučaj primerne besede Tolstoja: „Krščanska resnica je bila prvotno sprejeta od maloštevilnih, pripostih, nebogatih ljudi. Ko pa so se ti nauki začeli razširjati tudi med bogataši in dostojanstveniki, se je to resnico vedno bolj pačilo, in v dobi vstanovitve cerkve se je to resnico tako spremenilo, da je bil nje glavni, resnični in življenjastvorni smisel od ljudi popolnoma skrit in zamenjan z formami, ki so čisto tuje prvotnemu krščanstvu.“

Današnji cerkveni nauki se od prvotnih naukov pravega krščanstva prav nič manj ne razločujejo, kakor nauki mohamedanski ali katerega drugega veroizpovedanja. Ko bi Jezus danes zopet prišel na svet, bi se bridko razjokal nad „svojim nezmotljivim namestnikom“ in njegovo gardo.

